

(lastnik, hišno ime, sinonim za spomenik, čas nastanka, material, lega na domačiji ali v naselju) mnogo bolj dosleden.

Kljub navedenim pomanjkljivostim, ki bi jih lahko avtor brez večjih težav odpravil ter knjigo dopolnil s prej navedenimi označbami, kartami pa tudi risbami (avtor je znan kot odlični risar in prava škoda je, da ob fotografijah ni več skic tlorisov hiš, značilnih detajlov ali krokijev, ki pogosto povedo več kot fotografije), gre za pomembno delo. Varovanje vse bolj izginjajoče stavbne dediščine našega vsakdanjka je velik in očitno nerešljiv problem. Prepričan sem, da je tudi ta Sedejeva knjiga prispevala svoj delež k temu, da se bo vsaj upočasnil proces izginjanja te vrste dediščine. Optimizem vzbuja tudi opažanje, da prav Sedejevo knjigo pogosto srečamo na knjižnih policah ljudi, ki so lastniki ene izmed opisanih stavb. To pa ni majhna stvar, saj tovrstne literature na trgu ni nikoli dovolj.

Vito Hazler

Roman Gašperin, *Enci benci na kamenci*. Slovensko otroško izročilo. Osn. šola F. S. Finžgarja, Lesce 1990. Spremna beseda Marije Stanonik. Ilustriral Zvonko Čoh. 107 str.

Z mešanimi občutki gledam bogato ponudbo otroških knjig pri nas. Moti me, da so *otroške*, a da jih je le malo za *otroke*. Pri tem puščam v nemar zloglasne (tuje) slikanice, v katerih se šopirijo neznani (a tudi znani) pesnik(un)ji s svojimi za lase privlečenimi, šepastimi verzji. Prava poživitev v tej pisani beri je zbirka »Enci benci na kamenci«, ki jo je zbral in pripravil Roman Gašperin. V zbirki je 50 izštevank iz otroških ust, torej zares iz slovenskega otroškega izročila. V svoji spremni besedi nam Marija Stanonik predstavi avtorja kot slavista in etnologa. Sam sem pred 50 leti v svojem »Veselja domu« (Ljubljana 1942) objavil nekaj takega blaga. Izbor je zmeraj subjektivna stvar. Gašperin je imel dosti srečno roko, marsikaj starega so otroci že modernizirali (»Ti si čašica v čaši trobotence«, str. 102, pa gotovo ni ljudsko-otroška!). Izštevank so — čeprav z njimi ne »izštevamo« — po moji izkušnji s triletnim vnučkom neverjetno hvaležno branje, posebno, če jih bereš otroku ob sliki. O ilustracijah Zvonka Čoha mi sicer ne pristaja sodba, skusil pa sem, da jih otrok ob njihovem včasih karikiranem realizmu dobro sprejema (manj posrečena je npr. vprašljiva slika na str. 93). Zamisel o izdaji take zbirke je posrečena in sledilo naj bi ji še več drugačnih, a vzetih iz odrinjene zakladnice »otroške folklore«.

Niko Kuret

Andrej Šušter Drabosnjak, *Zbrana bukovniška besedila 1*, Marijin pasijon 1811, Izdajo zasnovala in uredila Herta Lausegger, Mohorjeva družba v Celovcu 1990. (22 + 130 str.)

V okviru Zbranih bukovniških besedil Andreja Šušterja Drabosnjaka je kot prva knjiga izšel Marijin pasijon iz leta 1811, ki pomeni v faksimilu (posnetek izvoda dr. Pavleta Zablatnika) in v prečrkovanem (prirejenem) prepisu osrednji del publikacije.

Delo ima 22 strani uvoda (rimsko oštevilčenih), faksimile pasijona obsega 72 strani (dejansko 36, saj sta na eni strani publikacije objavljeni dve strani faksimila), ki jim sledi prepis z novo obliko paginacije za dejanske strani (od 73 do 116). Na koncu so uredniške opombe, primeri novjših rokopisnih prepisov Marijinega pasijona in seznam podpornikov izdaje.

Urednica je v uvodu do neke mere opisala probleme bukovništva, jezika koroških bukovnikov (posebej Andreja Šušterja Drabosnjaka) in Marijin pasijon.

Ena glavnih ugotovitev je, da je Drabosnjakov jezik, še posebej pa jezik Marijinega pasijona, »koine, ki se opira na eni strani na staro protestantsko osrednjo slovenščino, na katero se navezuje katoliška tradicija Evangelijev in listov, na drugi strani pa na kulturnozgodovinsko pomembne apokrifne spise...« Poleg tega omenja še tretjo prvino, regionalno barvo jezika in osebno različico pravopisa. Poenostavljeno je model — pisno izročilo osrednjeslovenske jezikovne tradicije — realiziran znotraj ustnega, besedilo je preoblikovano v narečni tradiciji.

Rešitev, ki jo ponuja prva knjiga zbranih Drabosnjakovih bukovniških besedil, je lahko predvsem na eni ravni z gled na nadaljnje zbirke: Težavnega dialektološkega dela se je lotila domačinka, ki ji je po navedbah v mnogočem pomagal dr. Pavle Zablatnik. Tako se bo mogoče najzanesljiveje opreti na njihove razlage in razumevanje semantičnih ravni besedila. Prav pomanjkljivo znanje o koroških narečjih (Drabosnjakovih besedil) so očitali nekaterim Nekoroščem.

Za droben primer različnega branja naj navedem odlomek (or. 72, prepis 116): »Kader je pak ta zartana Mati, / she (Lauseggerjeva bere še, sam bi prej bral že) en zait obshalvaua svojga zar-/-taniga sina; sta ga useua Joshef / inu Nikodemus, tej shauostnei Matere, res nje krivo, inu staga po-/-loshiva noter uta grob, kateri je / Joshef sam sebe, is ane skale / venka isekou, inu je en ka-/men pervalou, pred duri / tega pokopalisha, noi / je prezh shou.«

Težava pri tem branju je lahko v opisu razmerja Jožefa in Nikodema do Marije: pri »še« gre za rez, cezuro v Marijino žalovanje; pri »že« za nekakšno razmeroma logično sosledje. Vendar je to seveda današnje branje.

Druga novina, ki je po mojem mnenju ambivalentna, je regionalni koncept: na eni strani bogati raziskovanje literarnih del, na drugi pa lahko omejuje izhodišče dela. Ze izbor literature kaže na poseben pogled: ni moč najti Kuretovega članka o gledališču na Slovenskem (SE 11, 1958), člankov Jožeta Koruze... Pri obeh pa gre za temeljne prispevke in umeščanje Drabosnjakove ustvarjalnosti v zgodovino slovenskega (ljudskega) gledališča.

Zeleti je, da bi bilo v naslednjih zvezkih zbirke bukovniških besedil tudi drobneje razčlenjena tista vloga bukovništva na Koroškem, ki jo lahko imenujemo posredovanje neke kulture, kulturnih obrazcev, pa tudi mesto Drabosnjaka in bukovniških besedil v Kretzenbacherjevi tipologiji štajersko-koroške pokrajine ljudskega gledališča.

Jurij Fikfak

Marija Vogelnic (ur.) *Ura je ena, medved še spi*, Slovenske ljudske naštevanke, odštevanke in izštevanke, igre in poigranke, nagajivke in posmehulje. Izbrala in uredila Marija Vogelnic, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1990, 111 str. + ilustr.

Tovrstne zbirke so na Slovenskem redko posejane, skoraj izjeme pa so take, ki prinašajo gradivo, zapisano po spominu avtorja. M. Vogelnicova je imela očitno razgibano mladost, ki jo je preživljala med številnimi vrstniki na dvorišču domače hiše v Ljubljani ali med otroki na počitnicah. A že kot otrok je imela velik dar opazovanja in smisel za gib, da je bogato izročilo vsrkala vase in ga ohranila do danes.

Zbirka vsebuje vse vrste otroškega gibnega izročila od ristanca, vitja kače in polža, lovilnih in skrivalnih iger pa vse do plesnih iger z odzemanjem in privzemanjem, z izbiranjem ter pantomimičnimi prvinami. Gibalne igre dopolnjujejo še igre s prsti in izštevanke ter posmehulje. Avtorica ceni še tako drobno »poigranko«, saj ji otroško izročilo pomeni »celovito plesno-gibno domišljjsko imovino, ki jo je vredno varovati, hraniti, poznati in predajati naprej«. Igre predstavlja glede na vsebino in obliko v zaokroženih sklopih, ki nosijo ime po najbolj izraziti igri v njem. Naj jih po vrsti naštejemo: Ristanci/Labirinti, Kačo vit/Potujemo v Jeruzalem, Ringa/Kolo naokolo, Ančka-Bančka/Izštevanke, Ura je ena, medved še spi, Kamenčke talat/Farbe prodajat, Kdo se boji črnega moža?, Figure metat/Kipe postavljat, A je kaj trden ta vaš most?, Leti, leti/Igre za deževne dni, Križ-kraž/Smuk v peč, Pet prstov, Norčljivke in posmehulje.

Igre so opisane slikovito, včasih kramljajoče in blizu otroškemu izražanju, nekatere podrobno, druge splošno, zlasti tiste, ki jim potek kroji improvizacija. Zbirko bogatijo notni zapisi melodij in posrečene avtoričine ilustracije. Ker teče beseda o otroškem izročilu, bi si želeli bolj izbrušen in preprost jezik, ne samo v opisih, ampak tudi v odstavkih, kjer avtorica razmišlja o izvoru in simboliki izročila. Vprašljivi sta tudi skovanki kolo-ples in kolo-igra, ki sta zoper naravo slovenskega jezika. Zakaj ju ne bi imenovali krožni ples in krožna igra? Beseda kolo ima svoj poseben pomen in je termin za ples v krogu, ki ga na Slovenskem pozna samo Bela krajina. Moti uporaba apostrofa namesto polglasnika. Tudi velike črke bolj otežujejo preglednost besedila kot pa lajšajo.

Avtorica v uvodu pravi, da je brez ambicij »dodajala neka razmišljanja in poznavanja, ki [...] jih je odpiralo življenje«. Zato pri večini iger opozarja na njihov izvor in morebitno povezanost s praobredji izginulega sveta. Pri tem bi morala pokazati več previdnosti, saj ji lahko očitamo, da v nekaterih razmišljanjih pretirava. Marsikatero predvidevanje in ugotavljanje bi terjalo navedbo dokazov ali pa vsaj navedbo ustrezne literature na koncu knjige. Marsičesa namreč ne moremo kar verjeti. Beseda »tanc«, na primer, res izhaja iz sanskrta, toda k nam je prišla iz nemščine. Izvirno slovenski izraz je pač ples. Neverjetno se tudi zdi, da bi »majka« v igri »Prišla majka s kolodvora« izhajala iz lika strašne matere. Izvor igre je v ženitovanskih šegah. »Majka« je le zamenjala prvotnega snubača. »Bela, bela lilija« je preprosta igra z izbiranjem, zato bi težko pritrdili, da je zimsko-pomladanska. Obe igri: »Jaz sem muzikant« in »Znal bi li rad« sta